

Висновки і перспективи подальших досліджень:

1. З метою розроблення відповідних теоретичних засад ми обґрунтували теоретичні аспекти щодо завдань і функцій системи контролінгу для об'єднань підприємств.
2. Для ефективної діяльності служби контролінгу об'єднань підприємств розроблено напрями і методи контролінгу СПФІ.
3. У процесі дослідження подано авторське тлумачення терміна контролінг структур промислово-фінансової інтеграції з урахуванням обґрунтованих в роботі завдань, функцій, напрямів і методів проведення контролінгу, які в комплексі дають змогу уточнити основні загальнонаукові підходи до вивчення питань санаційного управління. Під контролінгом об'єднань підприємств запропоновано розуміти систему, що включатиме в себе координацію, стратегічне і оперативне планування (бюджетування), інформаційне забезпечення, аналіз і контроль, консолідоване ведення бухгалтерського обліку, внутрішній консалтинг для забезпечення процесу саморегулювання діяльності таких об'єднань.
4. Перспективними напрями подальших досліджень можна вважати, поперше, розроблення системи раннього запобігання і реагування на кризові ситуації як для окремого суб'єкта, так і для угруповання загалом, тобто побудова системи раннього запобігання і реагування на кризові ситуації в об'єднаннях промислового і фінансового секторів економіки, по-друге, моделювання кризової ситуації для різних учасників об'єднань підприємств.

Література

1. Пономаренко В.Є. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія / В.Є. Пономаренко, О.М. Тридід, М.О. Кизим. – Харків : Вид. дім "Інжек", 2003. – 328 с.
2. Колісник М.К. Антикризове управління виробничо-господарськими структурами у машинобудуванні : монографія / М.К. Колісник. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2009. – 208 с.
3. Johnson Gerry. Exploring Corporate Strategy / Johnson Gerry, Scholes Kevan. – London : Prentice Hall International Ltd, 1993. – 732 p.
4. Richard Welford. European Business / Richard Welford, Kate Prescott. – London : Pitman Publishing, 1994. – 408 p.
5. Mann R. Controlling. Planowanie, kontrola, zarzadzanie / R. Mann, E. Mayer. – Agencja Wydawnicza Placet. – Warszawa. – 1998. – Vol. 5. – Pp. 123-129.

Бондарчук М.К., Волянник Г.М. Контроллинг как составляющая управления санацией в объединениях предприятий

Получили дальнейшее развитие задачи, функции и методы контроллинга как составляющих управления санацией в объединениях предприятий, которые, в отличие от существующих, предусматривают использование разработанных инструментов реагирования на кризисные ситуации в участников объединения предприятий.

Ключевые слова: контроллинг, санация, санационное управление, объединения предприятий.

Bondarchuk M.K., Voljanyk G.M. Controlling as the component of management by sanare in the associations of the enterprises

Underwent further development of task, function and methods of controlling as of the sanare in the associations enterprises composing administrations, which, in contrast to those existing provide for the use of the developed tools of reaction to the crisis situations into participants in the association of enterprises.

Keywords: kontrolling, sanare, sanare control, the association of enterprises.

УДК 336:341.326

Проф. О.Б. Жихор, д-р екон. наук;
магістрант М.В. Харламова – Харківський ІБС УБС НБУ

МІСЦЕ І РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У СТРУКТУРІ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗВІДКИ

Набуло подальшого розвитку визначення поняття "фінансова розвідка" та визначено її місце в структурі економічної розвідки; обґрунтовано необхідність створення на підприємстві підрозділу економічної безпеки, що дасть змогу ефективно аналізувати зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства задля підвищення конкурентних переваг на ринку.

Ключові слова: розвідка, фінансова розвідка, промисловий шпіднаж, конкурентна розвідка, підрозділ економічної безпеки.

Постановка проблеми. Сучасні умови ринкових відносин змушують підприємства до боротьби за захист власних інтересів та інформації від посягань конкурентів. Проблема економічної безпеки стала доволі актуальним аспектом діяльності, яким не можна нехтувати, саме для цього створюють підрозділи економічної безпеки на підприємствах.

Актуальність проблеми. Жодне сучасне вітчизняне або зарубіжне підприємство не може ефективно функціонувати в умовах конкурентної боротьби без аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища за наявності великого обсягу інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою цього дослідження займається низка російських та вітчизняних науковців, зокрема П.Я. Пригунов, А.С. Соснін, Г.О. Мінаєв, В.І. Ярочкін, Є.Л. Ющук, І.Б. Ліндер, А.І. Доронін, К. Боган, М. Інґліш, Б. Джилад та інші. Дослідники вживають різних синонімічних понять "фінансова розвідка", можна зустріти такі поняття як "фінансовий моніторинг" та "ділова розвідка".

Метою роботи є визначення поняття "фінансова розвідка", визначення місця "фінансової розвідки" у структурі "економічної розвідки", обґрунтування необхідності створення на підприємстві підрозділу економічної безпеки, що дасть змогу ефективно управляти потоками фінансової інформації, аналізувати зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства за для підвищення конкурентних переваг на ринку. Досягнути цієї мети можна шляхом теоретичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо різні погляди науковців-дослідників на визначення понять "конкурентна розвідка" і "фінансова розвідка", які є в літературі за останні роки (табл. 1, 2). Таким чином, під "фінансовою розвідкою" варто розуміти процес цілеспрямованого акумулювання та оброблення інформації з використанням системи методів та інструментів з метою забезпечення мінімізації загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання.

Економічна розвідка найбільш складна за своєю структурою за інші її види (політична, військової тощо), вона складається з промислової розвідки та комерційного шпигунства (рис.) [3].

"Комерційне шпигунство" відокремлюється щодо: фінансових витрат, менеджменту, маркетингу. У його полі зору – розроблення конкурентом продукту, організації реклами, ринки збуту продукції тощо.

Табл. 1. Визначення поняття "конкурентна розвідка"

Автор	Визначення поняття "конкурентна розвідка"
А.І. Доронін [3]	організаційна структура, що займається питаннями збирання, перевірки, оброблення, аналізу і синтезу даних за різними аспектами діяльності підприємства з подальшим використанням отриманих даних для вирішення конкретних задач його діяльності.
К. Боган, М. Інґліш [1]	систематичний пошук ідеальної практики (яка використовується у різних видах діяльності), найкращих практичних прийомів, прогресивних ідей і високоефективних операційних процедур, які дають змогу отримати високі результати.
Е.Л. Ющук [5]	систематичний неперервний процес з етичного і законного збирання інформації про головні складові бізнесу, такі як покупці, конкуренти, персонал, технології та бізнес-середовище.

Табл. 2. Визначення поняття "фінансова розвідка"

Автор	Визначення поняття "фінансова розвідка"
Л. Мартюшева [3]	постійний процес збирання, структурування, аналізу інформації про внутрішнє і зовнішнє середовище контрагентів підприємства, що дає змогу приймати своєчасні оптимальні рішення щодо керування ризиками, загрозами та небезпеками. Це легальне знання, що вписується в поняття добросовісної конкуренції.
А. Ходарева [5]	сукупність методів збирання, оброблення, зберігання та аналізу фінансової інформації про компанії, з якими підприємство здійснює пряму або непряму взаємодію (конкуренти, постачальники, покупці)
О. Горделян [6]	частина нового для бізнесу стратегічного інструменту – конкурентної розвідки. Конкурентна розвідка націлена на виявлення ризиків і загроз, а також нових можливостей для бізнесу. Її результати використовуються в процесі стратегічного планування і є основою для прийняття стратегічних рішень керівництвом компанії. Вона ведеться на постійній і безперервній основі. При цьому провести розмежування фінансової та конкурентної розвідок досить складно, оскільки навіть дані нефінансового характеру справляють істотний вплив на управління фінансами підприємства.

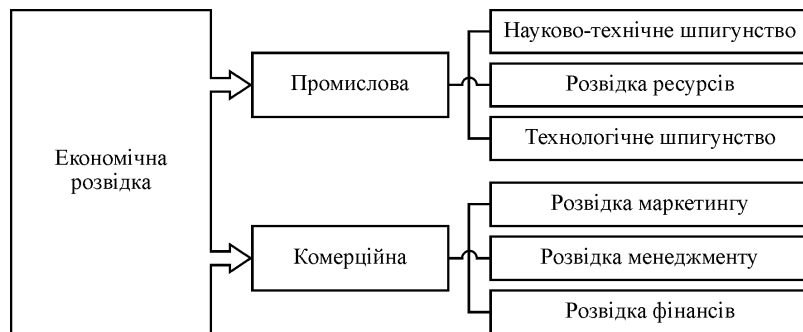

Рис. Місце фінансової розвідки у структурі економічної розвідки

Промислова розвідка охоплює [3] науково-технічне шпигунство, яке включає наукові дослідження, дослідно-конструкторських роботи, технології, організацію виробничих процесів; технологічне шпигунство, яке є найбільш результативним у короткостроковому періоді завдяки високим темпам науково-

технічного прогресу; розвідку ресурсів, яка є потенційним джерелом високих доходів як в умовах високо-, так і низькотехнологічних виробництв.

Потрібно відрізнити поняття "фінансова розвідка" і "промислове шпигунство". "Промислове шпигунство" визначається як вид недобросовісної конкуренції, діяльність із незаконного добування відомостей, що становлять комерційну цінність [8]. Отже, "промислове шпигунство" відрізняється від "фінансової розвідки" тим, що воно збирає нелегальну інформацію, підкуп, шантаж, незаконне проникнення на територію конкурента, а фінансова розвідка збирає і користується тільки відкритою інформацією і загалом веде аналітичну діяльність, яка може впливати на розвиток бізнесу.

Фінансова розвідка опікується всією інформацією, що має життєво важливе значення і забезпечує переваги конкуренту, що стосується таких аспектів його господарської діяльності, як: розташовування ресурсів, процеси виробництва, технології, процеси розподілу і обігу, процеси споживання, процеси моделювання виробництва та економічних явищ [4].

Джерелами фінансової інформації можуть бути спеціалізована преса, звіти та внутрішні видання компаній, брошури і проекти, що перебувають у відкритому доступі. Близько 70-90 % всієї фінансової інформації можна отримати з відкритих джерел. Навіть оголошення про вакантної позиції дає змогу зробити низку висновків про діяльність компанії. Приміром, розміщена на інтернет-сайті підприємства вакансія фінансиста-аналітика для роботи, пов'язаної з постійними відрядженнями, може свідчити про те, що компанія планує вихід у регіони. А наявність вакансії регіонального представника вже не залишає в цьому ніяких сумнівів.

Серед найпоширеніших джерел інформації, якими користується фінансова розвідка, можна виділити такі:

- публікації та звіти, отримані з відкритих джерел (інтернет, преса, розсилаються прес-релізи). Незважаючи на те що інформація, отримана з цих джерел, не завжди містить усі необхідні дані, вона досить актуальна. Наприклад, відомості про виведення на ринок нової продукції можна знайти у спеціалізованій пресі задовго до її появи у продажу;
- інформація, поширювана публічно, можна отримати проспекти, брошури, прайс-листи;
- фінансова звітність, що публікується компаніями;
- легальні бази даних державних установ, наявні у відкритому продажі.
- аналіз виробів конкурентів, що перебувають у вільному продажі (оцінка фахівцями матеріалів, використаних у виробництві; технологій; аналіз функцій і вартості продукту).

Як правило, в довідку, підготовлену про конкурентів, входить така інформація:

- загальні відомості про компанію (адреса, керівництво, засновники, корпоративна історія);
- фінансова інформація (річний фінансовий звіт за останні три роки, обсяг виробництва, аналіз зовнішньоекономічної діяльності);
- характеристика діяльності компанії;
- окремі події, факти (дані про участь компанії в офіційних заходах, арбітражі, судових розглядах);

- рейтинг стану компанії, що відображає фінансове становище і ступінь ризику при співпраці з цією компанією;
- згадки в пресі за рік або більший період [5].

До завдань фінансової розвідки входять [9]:

- виявлення ризиків, загроз та небезпек дестабілізаційного впливу на стан безпеки підприємства;
- інформаційна оцінка партнерів, клієнтів, конкурентів, контрактів;
- інформаційно-аналітична підтримка процесів підготовки, прийняття і супроводження рішень підприємства;
- систематизація результатів реалізації раніше прийнятих рішень;
- інформаційний контроль розвитку інфраструктури ринку, конкурентів, їх рекламних дій;
- інформаційний супровід власних активних дій на ринку (публікації, реклама, виставки, дезінформація тощо);
- забезпечення координації і взаємодії функціональних підрозділів підприємства на основі взаємного обміну інформацією про її оточення;
- створення єдиної інформаційної системи і ведення бази даних щодо сумнівних або незвичних операцій контрагентів у встановленому законодавством порядку.

Фінансова розвідка містить три елементи діяльності: організація розвідки, отримання необхідної інформації, її обробка. Ці елементи повністю взаємопов'язані і виключення хоча б одного з них призводить до повного припинення функціонування всієї системи [6].

Чинниками, які забезпечують ефективність функціонування економічної розвідки, є [4]:

1. Реалізація розвідки (саме яким чином).
2. Розподіл ролей та відповідальності за реалізацію заходів.
3. Розповсюдження інформації на підприємстві.
4. Уявлення щодо економічної розвідки як до довгострокового проекту, який не надає миттєвих результатів.
5. Формулювання і концентрування на ключових питаннях.

Діяльність підрозділу економічної розвідки виконує подвійну функцію: забезпечує фінансову безпеку підприємства і вирішує маркетингові задачі, оскільки на засадах одержуваної інформації виробляється господарська політика фірми.

Служба розвідки на підприємстві створюється з метою [7]:

- управління ризиками бізнесу;
- раннього виявлення загроз, можливостей, уразливих місць та інших негативних факторів впливу на успіх бізнесу;
- забезпечення конкурентних переваг продукції підприємства на ринку за рахунок своєчасного прийняття нестандартних оптимальних керівних рішень.

Фінансова розвідка створює нову "базу знань" для підприємства, яка охоплює: розвиток власної групи експертів, фінансову інформацію щодо конкурентів, результати аналітичних досліджень.

До питань, що можуть зацікавити розвідку у фінансовій сфері, належать: інформація про планові і фактичні показники фінансового плану; майнове становище; вартість товарних залишків (для конкурентів, під час визначення кредитоспроможності та надійності як партнера); стан банківських рахунків; бан-

ківські операції та зв'язки; грошові обороти; фінансові операції; планові та звітні показники за валютними операціями; рівень виручки і доходів; боргові зобов'язання (перевірка партнерів); стан балансу (активи та пасиви); розміри і умови банківських кредитів; інформація про розміри запланованого кредитування; генеральна стратегія й тактика у валютних і кредитних питаннях; інформація з питань кредитних і валютних відносин з іноземними державами та фірмами та інші.

Отже, усі вони є об'єктами фінансової розвідки, адже на них спрямована система заходів щодо збирання й аналізу інформації про діяльність конкурентів і загальні ринкові тенденції з метою досягнення власних цілей підприємства та його фінансової безпеки [4].

У штатному розкладі підрозділ фінансової розвідки може діяти у рамках служби безпеки компанії або під будь-якою іншою назвою – відділ по зв'язках з громадськістю, економічного аналізу або маркетингових досліджень. Найбільшого ефекту вдається досягти, коли підрозділ фінансової розвідки формується внаслідок об'єднання аналітичного відділу та служби безпеки підприємства. Для того щоб максимально ефективно організувати роботу цього підрозділу, при його створенні керівництво компанії має вирішити: яка вимагається інформація; які методи збирання даних допустимі при роботі підрозділу; як організувати зберігання і структурування інформації; хто буде мати доступ до отриманої інформації.

Відповіді на ці запитання мають бути зафіксовані в положенні про діяльність підрозділу економічної безпеки [5].

Висновки. Результатом проведеного дослідження є визначення сутності поняття "фінансова розвідка" та її структури. Сьогодні великі компанії світу створюють у своєму складі підрозділ економічної безпеки. Інформація в сучасному світі набуває вигляду стратегічного ресурсу, так само як фінанси, або сучасні технології, тому керівники компаній бажають бути постійно обізнаними про наміри та несподівані дії конкурентів на ринку за допомогою постійного моніторингу інформації з відкритих джерел, не переходячи межі дозволеного.

Література

1. Боган К. Бизнес разведка. Внедрение передовых технологий : пер. с англ. / под общ. ред. Б. Резниченко / К. Боган, М. Инглиш. – М. : Изд-во "Вершина", 2006. – 368 с. – С. 14.
2. Доронин А.И. Бизнес разведка / А.И. Доронин. – М. : Изд-во "Ось-89", 2006. – 496 с. – С. 43.
3. Кузенко Т.Б. Фінансова безпека підприємства : навч. посібн. / Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2010. – 311 с.
4. Юшук Е.Л. Конкурентна розвідка: маркетинг ризиків і можливостей / Е.Л. Юшук. – М. : Изд-во "Вершина", 2006. – 240 с. – С. 18.
5. Ходарев А. Финансовая разведка как способ конкурентной борьбы / А. Ходарев. [Электронный ресурс]. – Доступный с [http://delovoyumir.biz/ru/articles/view/? did=1671](http://delovoyumir.biz/ru/articles/view/?did=1671)
6. Гетьман О.О. Економічна діагностика : навч. посібн. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2007. – 307 с.
7. Рекомендации ФАТВ "Международные стандарты по противодействию отмыванию денег, финансированию терроризма и финансированию распространения оружия массового уничтожения", февраль 2012 г. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://www.eurasiangroup.org/Rekomendatcii_FATF.pdf.
8. Шевченко Л.С. Конкурентное управление : учебн. пособ. / Л.С. Шевченко. – Харьков : Изд-во "Эспада", 2004. – 520 с.

9. Кишения В. Ділова розвідка як необхідний інструмент забезпечення економічної безпеки бізнесу / В. Кишения. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.it2.b.ru/it2b2.view3.page249.html>.

Жихор О.Б., Харламова М.В. Место и роль финансовой разведки в структуре экономической разведки

Получило дальнейшее развитие определение понятия "финансовая разведка" и определено ее место в структуре экономической разведки; обоснована необходимость создания на предприятии подразделения экономической безопасности, что позволит эффективно анализировать внешнюю и внутреннюю среду предприятия для улучшения конкурентных преимуществ на рынке.

Ключевые слова: разведка, финансовая разведка, промышленный шпионаж, конкурентная разведка, подразделение экономической безопасности.

Zhykhor O.B., Kharlamova M.V. The place and role of the financial intelligence in the structure of economic intelligence.

The definition of conception "financial intelligence" has been further developed and its place in the economic intelligence structure was defined; the necessity of creating in the enterprise the economic intelligence subdivision of was grounded that will allow effectively analyze external and internal environment in the enterprise for improving the competitive advantages in the market.

Keywords: intelligence, financial intelligence, industrial espionage, competitive intelligence, department of economic security.

УДК 65.012.8:33(477)

Здобувач М.В. Вінчук¹ – Львівський ДУВС

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглянуто процеси трансформації економіки України та їх вплив на соціально-економічний розвиток. Окреслено основні періоди трансформаційної перебудови. Проаналізовано соціально-економічне становище України. Визначено причини неуспішності трансформації української економіки. Запропоновано методи виходу економіки України з фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: трансформації, соціальна безпека, стабілізаційна політика, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Соціально-економічна неефективність державного регулювання економіки СРСР, негнучкість і низька адаптованість командно-адміністративної системи до умов науково-технічного прогресу та постіндустріальних перетворень, вичерпання екстенсивних факторів економічного зростання, зниження життєвого рівня населення на фоні зростання їх номінальних доходів та ціла низка інших гальмівних процесів, які відбувалися в національному господарстві на початку 1990-х років та мали негативні наслідки як в економічній, так і в соціальній сферах, спричинили об'єктивну необхідність ринкової трансформації економіки України. Існування Європейського Союзу як розвиненого інтеграційного об'єднання, тісні економічні взаємозв'язки між країнами-членами ЄС та країнами Центрально-Східної Європи зумовлюють пріоритети економічної політики та характер економічних реформ. В умовах глобалізації успішне проведення реформ дає змогу подолати кризові явища, досяг-

ти стійкого економічного зростання, здійснити трансформацію економіки та увійти до складу ЄС [1, с. 124], а неуспішність реформування провокує виникнення проблем макроекономічної стабільності, що присутні у будь-яких економічних системах. Для пошуку шляхів їх вирішення держава повинна здійснювати специфічну політику, яка допомагає підтримувати на достатньому природному рівні головні макроекономічні пропорції, забезпечуючи макроекономічну рівновагу. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема розгляду та дослідження трансформаційної перебудови суспільства та переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки.

Стан дослідження. Питання трансформаційної перебудови в Україні уже тривалий час досліджують провідні науковці-економісти нашої країни. Вагомий внесок у висвітлення даної проблеми зробили В. Базилевич, З. Варналій, Т. Васильців, В. Геєць, Я. Гончарук, Л. Гринів, О. Іляш, С. Кіреєв, М. Кічурчак, Е. Лібанова, С. Панченко, В. Савчук, В. Сікора, М. Флейчук, Л. Яремко та інші [1-6]. Проте на сучасному етапі недостатнього висвітлення набули аспекти соціально-економічного розвитку України у контексті забезпечення її економічної безпеки методами введення стабілізаційної політики.

Мета дослідження. Узагальнення, систематизація і визначення проблем трансформації економіки України та обґрунтування напрямків попередження та подолання негативних процесів трансформаційної перебудови.

Виклад основних положень. У сучасних умовах глобалізації світової економіки національні економіки інтегруються у загальнопланетарний економічний механізм. Економічний прогрес кожної держави в таких умовах тісно пов'язаний із характером її взаємодії з іншими країнами світу, тому інтернаціоналізація національної економіки є дуже важливою проблемою її розвитку. Включення економіки країни у світовий економічний простір дасть змогу значно посилити позиції України у міжнародному співтоваристві [2, с. 286-287].

Протягом 70 років тотально одержавлена економіка України була складовою жорсткої радянської господарської системи без жодних ознак ринкової економіки. Трансформаційний перехід до ринкової економіки розпочався у момент розколу радянського соціалістичного господарства і саме криза радянської економіки дала поштовх і сформувала платформу для переходу від однієї економічної системи до іншої. Варто зазначити, що командно-адміністративна система господарювання передбачала одержавлення економічних процесів та централізовано-планове задоволення суспільних потреб, тобто можна стверджувати, що провадилася політика монополізації та дефіцитності. У таких умовах робоча сила поєднувалася зі засобами виробництва, а виробництво взаємопов'язувалося із споживанням.

Командна економіка змогла розвинути індустріальні продуктивні сили країни, але виявилася неспроможною опанувати можливості постіндустріального суспільства [3, с. 23], що і стало причиною політичної та економічної кризи.

Важка соціально-економічна ситуація, що склалася в економіці СРСР, супроводжувалася зростанням антисоціальних процесів та вимагала негайного вирішення і радикальних змін. Висока ресурсомісткість економіки за наявності

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Флейчук, д-р екон. наук – Львівська КА